



Linguenda

(geschiedenis en oorlogsverleden)

Collectie samengesteld door "Bergentheim 80 jaar Bevrijding - Werkgroep Geschiedenis"

Print versie: 21 april 2025



Colofon

“80 Jaar Vrijheid Bergentheim – De Linqenda”

Deze bundel is samengesteld ter gelegenheid van de tentoonstelling in 2025 met betrekking tot de geschiedenis van Bergentheim in en rondom de 2^e Wereldoorlog.

Het onderwerp van deze bundel betreft de tjalk met de naam “Linqenda”. Gebouwd in 1916. In de oorlog verstoort geweest in Bergentheim. En mede daardoor bestaat de “Linqenda” nog steeds.

Inclusief wat achtergrond informatie

Gemaakt conform verzoek van de Oranjevereniging Bergentheim door de werkgroep “Tentoonstelling en Geschiedenis”. We hebben geprobeerd alle berichten van datering en bronvermelding te voorzien. De volgorde van alle berichten is zo goed mogelijk chronologisch weergegeven. De beoordeling of de inhoud in alle opzichten correct is, laten graag over aan de lezer.

Samenstelling werkgroep:

Anton ten Brinke

Bennie ten Brinke

Henk Bunskoeken

Henk-Jan de Keizer

Ewout Kompagnie

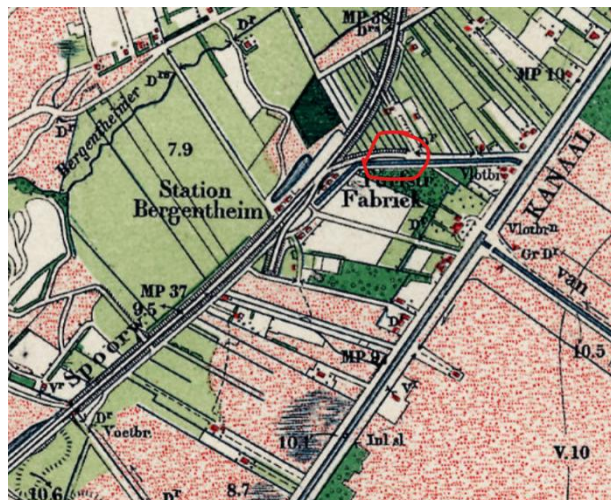
Henry Kompagnie

De Zwolse Courant schreef:

“Pas zijn de veenarbeiders in het Bruchterveld weer aan het werk getogen, of er is weer werkstaking in de venen van het Bergentheimerveld te constateren.

Hedenochtend hebben de arbeiders van de zogenaamde “Gouden ploeg” van de Kloosterdijk het werk gestaakt.

Daarna zijn ze in een troep van ongeveer 150 man naar de veenderijen van de heren Van Roijen getrokken, en hebben ook daar de arbeiders genoodzaakt het werk te staken. Een andere troep trok naar Nieuw-Gelderland en Vroomshoop, om daar ook de arbeiders te dwingen strike te maken. Op het ogenblik is de werkstaking alleen bij langeturfgravers aan de gang; de korteturfmakers werken op het ogenblik nog voort.”



Het artikel is nog van voordat de Linquenda is gebouwd (1916). Onderstaande foto geeft een mooi overzicht van hoe de trekschuiten werden gebruikt en beladen. Deze foto is genomen aan het overlaadpunt van het Oranjekanaal en de treinstellen die er naast gereden konden worden.



Bron: Zwolse Courant

Oostzeetjalk de Linquenda werd gebouwd in 1916 als vrachtschip op de werf van Worst in Meppel. Zeilend vervoerde zij onder andere hout uit Riga, over de Oostzee. Maar vooral ook turf vanuit Drenthe. De trotse eigenaren van de Oostzee zeiltjalk waren vier broers Stam en het schip heette in die begintijd dan ook 'De vier gebroeders'. Dat was niet ongebruikelijk: nog steeds dragen schepen zulk soort namen, die verwijzen naar een gedeeld familiebedrijf in het scheepstransport.

De schipper woonde met zijn gezin in de ruimtes rond de laadruimte.

De afmetingen van de Linquenda, 24,76 meter lang en 5 meter breed, waren -en zijn- perfect voor de taak van het schip. Ze moest snelheid kunnen maken op open water, zoals de Oostzee, de Zuiderzee en de Friese meren, ze moest stabiel liggen door haar eigen gewicht en ze moest gemakkelijk door de vele sluizen en kanalen te loodsen zijn in de binnenwateren.

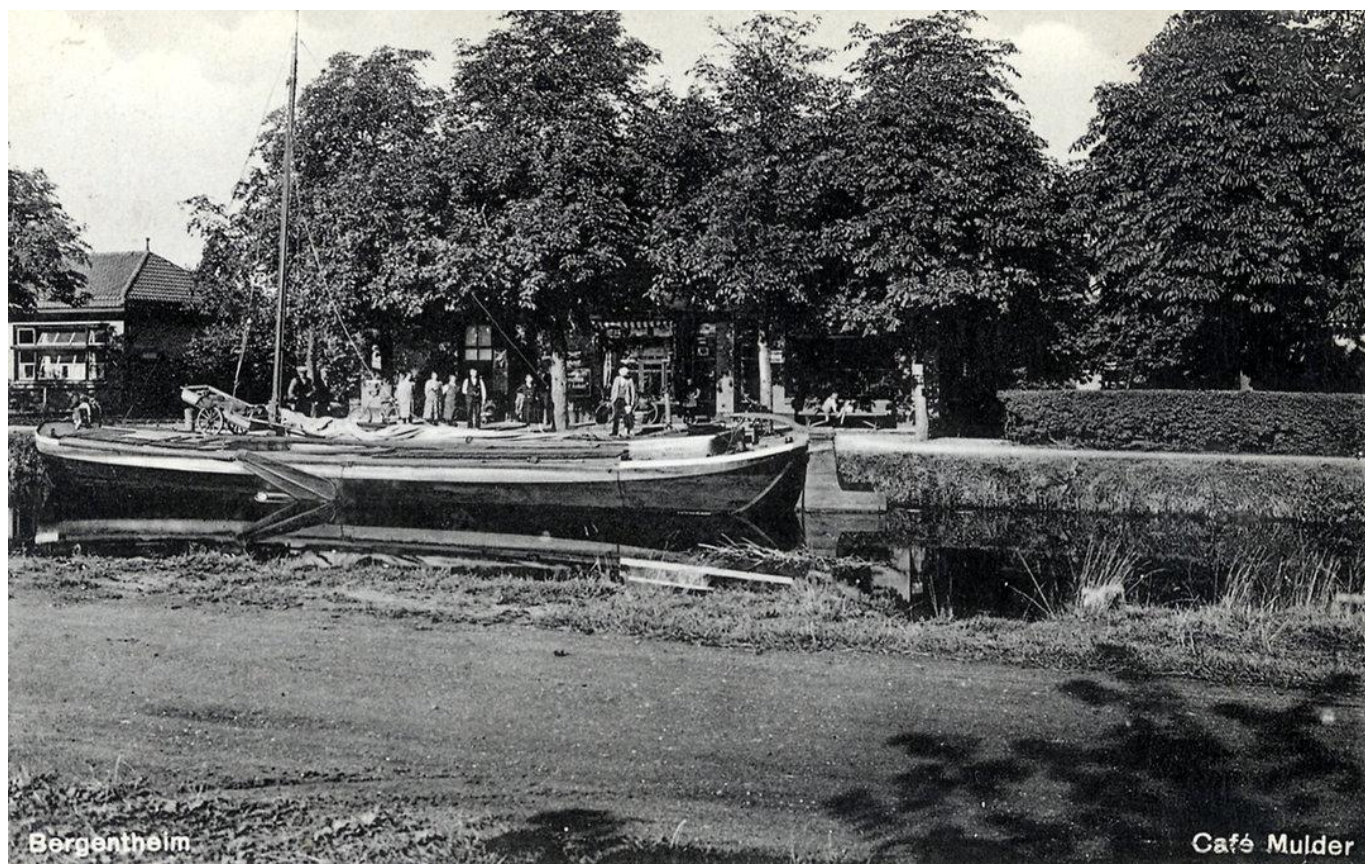


De naam Linquenda heeft een bijzondere betekenis. De Romeinse dichter en filosoof Horatius schreef de spreuk "Linquenda tellus, et domus, et placens uxor", wat zoveel betekent als "Eens moeten wij deze grond, dit huis en deze lieve vrouw verlaten." Hiermee spreekt de schipper/eigenaar uit dat hij wenst dat zij langer mee zal gaan dan hij.

Ze is een tjalk, gebouwd in 1916 en bestaat zodoende al meer dan 100 jaar! De Linquenda is goed te herkennen als tjalk door zijn ronde boeg, lang en smalle vormgeving, ondiepe ligging in het water, het gaffeltuig en de zijzwaarden. Vroeger diende het schip als zeilend vrachtschip.

Bron: Website VarenMetJan.nl

In Bergentheim werd er -mede vanwege de veel aanwezige kanalen door en na de vervening- veel gebruik gemaakt van vracht vervoer per boot.



Het veen werd overgeladen van de boten naar de klaarstaande trein:





Dit was de brug naar het kanaal wat parallel liep aan de spoorlijn:



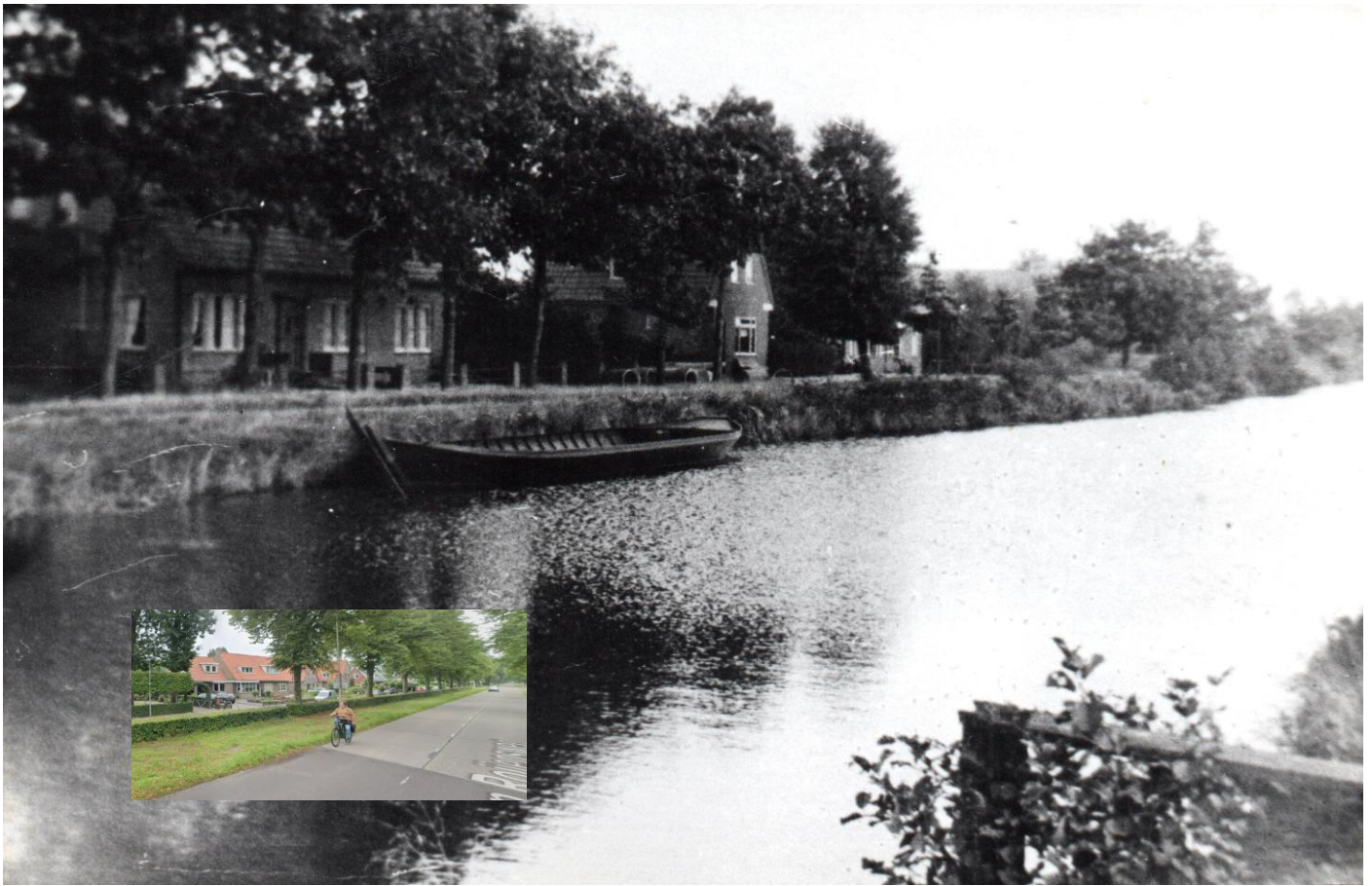
Aan dat kanaal stond ook de turfstrooiselfabriek:



Een mooie ansichtkaart van het 'herenhuis':



Een trekschuit in het van Rooijenskanaal (het huis links met 'het groene kruis' :



De vlotbrug ter hoogte van het doktershuis. Het kanaal aan de rechterkant is de van Rooijenswijk.



Zicht op het de Rooijenswijk:



Hetzelfde punt na de realisatie van de Bijenkorf



Nogmaals blik op de van Rooijenswijk:



Ook verhuizen ging prima met de boot:

Op de achtergrond het station van Bergentheim!



Blik over het kanaal. De kerk links is de Gereformeerde Kerk, die stond op de hoek van wat nu Postlaan is.



Later was er een draaibrug, in het verlengde van de Stationsweg:



Nu blik vanaf de andere kant, inkijkend in de Stationsweg:



Zicht op wat destijds de kern van Bergentheim was:



Een mooi schip met duwer. Het 2^e huisje links is de brandweerkazerne.



Dit moet zo rond 1939/1940 zijn geweest met een Nederlandse soldaat op de brug van Bergentheim:



Later had Bergentheim een ophaalbrug. Hier gefotografeerd tijdens een begrafenisstoet:



Bron: Veel van Bennie ten Brinke; ansichtkaarten van Harnold Kompagnie

De Linquenda is gebouwd in 1916. In die tijd werden de boten getrokken. Meestal door mensen; soms door paard.











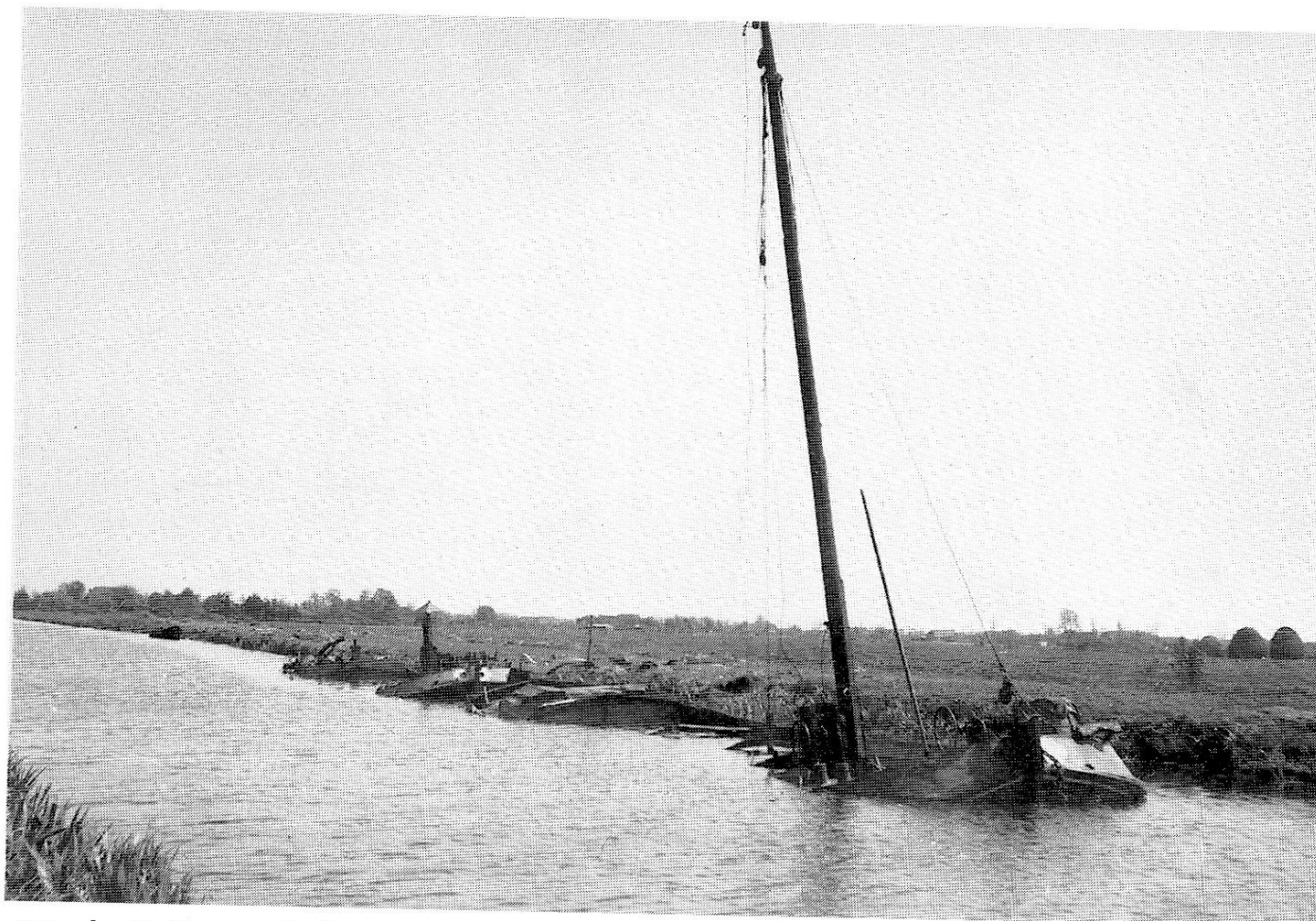
Het Batje(s)verlaat, ook Batje(s)sluis, Bovenste Verlaat of Bovenwildervankster Verlaat genoemd, is een schutsluis (verlaat) in de plaats Wildervank in de gemeente Veendam in de Nederlandse provincie Groningen. De sluis ligt in het Wildervankster Oosterdiep ter hoogte van de 60e laan en de N385 en regelt het waterpeil tussen het Oosterdiep en het Stadskanaal. De sluis is gedurende ongeveer 2 eeuwen in gebruik geweest voor met name de turfvaart. Eind 17e eeuw werd hiertoe het waterschap Wildervankster Participantenverlaat opgericht. In 2005 werd de sluis voor het laatst gerestaureerd. De sluismeesterswoning staat aan de Bareveldweg 21 en dateert uit het midden van de 19e eeuw.[1] Rondom het Batjeverlaat waren van oudsher veel winkels gevestigd.[2]

Kunstwerk Scheepsjager van Maria Klinkenberg (1984) met op de achtergrond het Batjeverlaat.

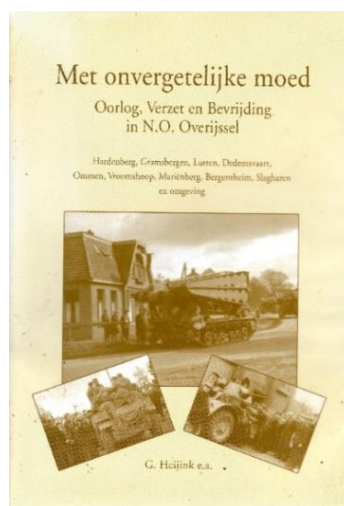


Bron: Internet

In het kanaal bij Bergentheim, inclusief de zij-kanalen, lagen vaak boten evenals de Linquenda. Natuurlijk speelden die een belangrijke rol bij de logistiek van de oorlog. Bij dezen een foto van kapot geschoten boten, waarover betwist werd wie de boten hadden lek geschoten...



Bij de Polle werd dit munitieschip beschoten. Enkele burgers werden ten onrechte door de Duitsers beschuldigd van het beschieten van dit schip



Bron: "Met onvergetelijke moed" G. Heijink e.a.

(2005)

HJK: checken wat er via (de familie van) Henk Bunskoeken is te achterhalen

De familie Bunskoeken bezaten een soortgelijke boot als de Linguenda. Toen het erg gevaarlijk werd in het kanaal vanwege de vele beschietingen van de boten, hebben ze de boot in het kanaal bij de turfstrooiselfabriek van Bergentheim gelegd. Beschut onder wat bomen heeft hun boot de oorlog ook overleefd.

Bron: *Familie Bunskoeken*

De oorlogsjaren gingen niet ongemerkt voorbij aan het schip. In 1941 verkochten de broers Stam het. Ze waren zo zeker van hun zaak dat ze beloofden dat het schip gratis was voor de belangstellende schipper die er ook maar een enkel roestplekje op kon ontdekken. Voor 10.000 gulden kocht de familie De Vries, die hun vorige schip, de “Res Nova” was in het bombardement van Rotterdam verloren, de roestvrije tjalk en doopte haar om tot ‘Linquenda’.

De naam ‘Linquenda betekent ‘Eens moet ik het verlaten’ zoals zij dat ook moesten met hun vorige schip. Ze voeren nog zo lang het ging maar in het oorlogsjaar 1944 werd de tjalk zo goed mogelijk verstoppt in de wildernis rond Bergentheim. Er zaten regelmatig onderduikers aan boord! Spannende tijden dus, maar alles ging goed tot vlak voor de bevrijding van Salland. Toen werd het schip gevonden, in beslag genomen en naar Vroomshoop gecommandeerd door Duitse militairen. Daar zou het schip moeten worden geladen met goederen voor de ‘Heimat’. ’s Avonds werd er afgemeerd op het Almeloos kanaal. De volgende ochtend waren de Duitse soldaat en zijn geweer plotseling verdwenen. Linquenda gold ook voor hem. De nacht daarna werd Salland bevrijd en ging de Linquenda terug naar Bergentheim.

Bron: Website VarenMetJan.nl

In 1945 zijn diverse luchtfoto's gemaakt van Bergentheim door de geallieerden, als voorbereiding op de komende bevrijding. Of we de Linquenda op deze foto's zien is niet zeker, maar het zou zomaar kunnen...



Luchtfoto 22 Januari 1945.

Een maand later werd deze foto gemaakt; ook hier is iets te zien wat lijkt op een schip:



Luchtfoto 24 Februari 1945.

Bron: Foto Albert Pullen (via NIOD)

Herinneringen van Geesje Flierman-Luisman

Geesje Flierman-Luisman woonde als negen jarig meisje aan de Kanaal weg Oost naast de Oranje Wieke. Ze weet nog heel goed dat schipper de Vries met zijn schip “Linguenda” in de zomer van 1944 op een zaterdag in Bergentheim aankwam, en dat midden in de nacht een aantal mannen waar onder andere haar vader Geert het schip vanuit het kanaal door de van Royens Wieke en toen rechtsaf de Kromme Wieke ingetrokken hebben om uiteindelijk achter in de Oranje Wieke een goede schuilplaats te vinden onder de bomen langs de wieke. De hele zondag hebben haar vader samen met schipper de Vries van de Linguenda nog meer boompjes en struiken geplant om het schip onzichtbaar te maken voor overvliegende engelse bommenwerpers, die schoten nl. op alle schepen om te voorkomen dat ze door de duitse bezetting werden afgevoerd naar Duitsland. Geesje verteld lachend dat haar vader Geert daardoor de zondagse kerkdienst verzuimd heeft, maar het was om een goede reden. Het leven van Geesje ging verder, naar school, buiten spelen, de kippen voeren, verder werd er niet veel over de oorlog gesproken. De melkboer die langskwam bracht ook altijd melk mee voor de familie de Vries van de Linguenda, Geesje ging dan samen met haar moeder en een busje melk ongeveer 500 meter langs de Oranje Wieke door het karrespoor naar achteren om dat bij de schipper te bezorgen. De overige boodschappen haalde familie de Vries zelf op bij een van de vele kruidenierswinkels langs het kanaal. Familie de Vries had vier kinderen twee volwassen dochters Roelie en Lies die helemaal opgenomen werden in de Bergentheimse samenleving veel oudere mensen in het dorp hebben ze wel gekend, en zoon Gerrit, de naam van de andere zoon weet Geesje niet meer. Ook weet ze zich nog te herinneren dat ze altijd in het ruim van het schip speelden met de twee jongens van de Vries, en in de winter schaatsen op de wieke. Dat het schip vlak voor de bevrijding alsnog werd gevorderd door de bezetters weet ze niet meer.



Na de oorlog, in 1953, werd het werk met de Linquenda gemakkelijker met de plaatsing van een zijschroef met hulpmotor, een Deutz. In 1960 werd die vervangen door de huidige motor, een Deutz 617, met 180 PK, 13,5 liter. Nu kon er ook gevaren worden als er weinig of juist teveel wind stond om te zeilen. In de jaren '70 kwam de klad in de vaarderij met vracht en werden de schepen steeds maar groter. In '76 kocht Willem Rinsma (ja, die later het bunkerstation "Neerlandia" in Amsterdam had) het 60 jaar oude schip en herstelde haar in oude glorie.

Een nieuw begin



Ze kreeg haar mast weer terug, met tuig en zeiloppervlak van 290 vierkante meter. Zo ging ze een tweede jeugd tegemoet. Als zeilend passagiersschip bracht ze opnieuw een bestaan en plezier aan haar opvarenden.

Het ruim werd omgebouwd tot gezellige groepsruimte, waar de maritieme sfeer natuurlijk al vanzelf aanwezig was met de ronde patrijspoortjes en het zorgvuldige ruimtegebruik. Het achteronder, van oudsher het domein van de schipper, bleef zoals het was. Een varende thuis voor haar schipper. Nu is dat Jan Dooyes, thuis in de havens van Weesp, Makkum en Monnickendam. De rest van het schip werd ingericht met luxe – nou ja luxe – slaapruimtes, een complete keuken, douches en toiletten.

In het nu staat de tijd even stil...

Zo veranderde het aanzien en de functie van zeiltjalk Linquenda behoorlijk in de loop der jaren. Toch blijft het belangrijkste hetzelfde: de voelbare kracht van wind, water en oerdegelijke techniek. In een wereld waar alles verandert, is het een verademing om daar even deel van uit te kunnen maken tijdens een dagtocht of zeilvakantie. Kom, vaar met ons en beleef het avontuur mee. Of je nou 8 maanden bent of 88 jaar: De reis zelf is het doel... Totaal zinloos maar geweldig leuk! Meer dan 100 is de dikke dame en nog steeds zeer aanwezig en elke reis verschaft zij ons heel veel plezier! En als je goed kijkt zie je wanneer ze het naar 't zin heeft. Het is zoals Cees Dekker het zegt: Het schip is van zichzelf en wij mogen er voor zorgen. Ik ben trots haar schipper en verzorger te mogen zijn. Zo'n zeilschip maakt je veel beschouwelijker en stelt je in staat om heel anders te kijken naar de dagelijkse ratrace die alles opgeeft aan de illusie van shareholdervalue, efficiency en groei. Onze lange termijn is niet het volgende kwartaal maar de tweede helft van deze eeuw, al zal ik die niet meer meemaken, dus Carpe Diem ante Linquenda! ook al wordt het misschien Luctor et alborto. Wat het ook wordt? Je bent van harte welkom om het mee te maken.

Inmiddels is het schip al weer een tijdje actief in de chartervaart voor dag-, weekend of weektochten met gasten aan boord. Voor dagtochten heeft de Linquenda een capaciteit van 36 gasten, bij meerdaagse uitjes biedt het schip 18 slaapplaatsen.



Bron: Website VarenMetJan.nl

Om een impressie te geven, een foto van een wat latere periode van het kanaal, gekeken vanaf Kanaalweg-West naar Kanaalweg Oost. Het 2^e gebouwtje was de toenmalige brandweerkazerne en tevens plek van de huidige brandweerkazerne.

Het is niet bekend welke boot hier ligt; ik vermoed dat de kleine boot een 'duwer' is. De oude tjalken (grote boot) hadden geen motor; inbouwen van een motor was niet zomaar mogelijk, dus werd er gebruik gemaakt van een kleinere gemotoriseerde boot.



(foto van Kanaalweg West, circa 1950)

Bron: Oude ansichtkaarten van Bergentheim

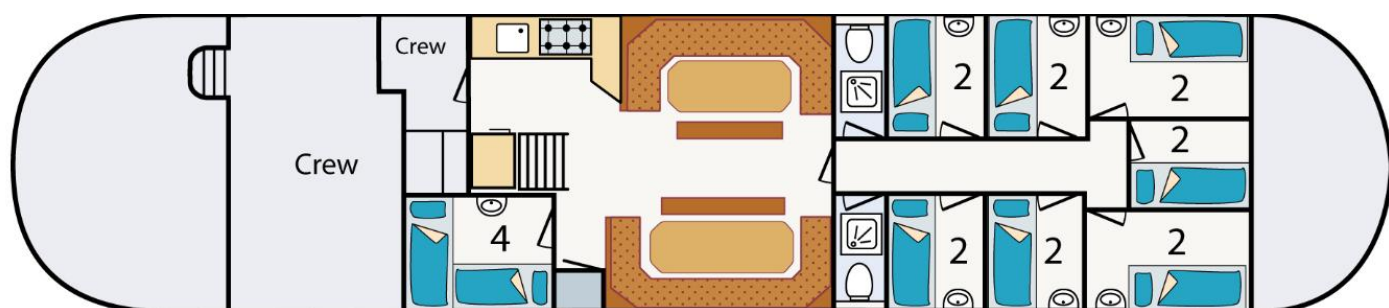






Interieur:





Bron: Website Varen met Jan + laatste foto Henry Kompagnie



Terschelling, 7 augustus 2017 “Jan zoekt vrouw”

Jan Dooyes (1956) is sinds 2011 de trotse schipper/eigenaar van de Linquenda, maar het zeilen stroomt al veel langer in zijn bloed. Op de middelbare school organiseerde hij al uitjes met vrienden om te gaan zeilen op de Loosdrechtse plassen. De boten werden steeds groter. In Augustus 1985 voer hij met Hein van Greevenbroek voor het eerst op een tjalk en had het virus hem te pakken. Hij wist het eigenlijk toen al: “Schipper met een bijbaan in de chemie” noemde hij zich en begon weer meevaartochten te organiseren; Nu op charterschepen van vrienden.

In 2006 deed hij examen aan de zeevaartschool in Enkhuizen en 5 jaar later kwam de Linquenda zijn kant op. Met mensen zeilen is zijn passie en zonder twijfel hetgeen wat Jan het liefste doet. Hij vindt dan ook: “De reis zelf is het doel, ongeacht de bestemming.” en “Geen tocht is gelijk, het is altijd weer een nieuw avontuur.”

Bron: Website *VarenMetJan.nl*

De reguliere ligplaats van de Linquenda is in Weesp.



Tijdens de kerst periode is de Linquenda mooi versierd met verlichting:



Bron: Foto's Henry Kompagnie